

RADU POPA

(1933 – 1993)

Învins neașteptat și prematur la 12 februarie 1993 de o scurtă dar incurabilă boală, a trecut în lumea umbrelor eteme dr. Radu Popa, unul dintre cei mai distinși și valoroși arheologi și istorici ai evului mediu românesc. Trecerea sa în neființă a întristat și afectat întreaga obște a arheologilor și istoricilor din țara noastră, constituind o grea și ireparabilă pierdere pentru istoriografia românească.

Radu Popa s-a născut la Cluj la 23 iulie 1933 într-o familie de distinși intelectuali, urmând studiile secundare la Sighișoara și București, pe care le termină în 1951. În același an devine student al Facultății de istorie a Universității din București, pe care o absolvă cu deosebite merite în 1956.

Încă din perioada studiilor universitare fiind atras de arheologia și istoria evului mediu și-a orientat cu prioritate activitatea către aceste domenii, participând la diferite săpături arheologice sistematice, dar îndeosebi la Suceava, unde încă din acei ani profesorul Ion Nestor crease aici un veritabil șantier școală, care a format în timp o excelentă pleiadă de specialiști în domeniul arheologiei medievale.

În timpul studiilor universitare Radu Popa a avut, ca și alți colegi ai generației sale, șansa de a fi fost studentul unor iluștri savanți în domeniul arheologiei și istoriei ca, Ion Nestor, Gheorghe Ștefan, Dionisie Pippidi, Emil Condurachi și Mihai Berza, care l-au educat în spiritul bogatelor tradiții ale istoriografiei românești, sădindu-i temeinic pasiunea pentru cercetarea trecutului și dragostea pentru adevărul istoric.

După absolvirea studiilor universitare, în 1956, a devenit cercetător științific la Muzeul de Artă a României unde timp de câțiva ani și-a desfășurat activitatea, formându-se ca un excelent specialist în domeniul artei și arhitecturii medievale românești. Și în această calitate a continuat să participe la multe săpături arheologice sau să conducă efectiv investigații în importante obiective din perioada medievală. Concomitent, a urmat cursurile Facultății de Drept din București pe care a absolvit-o în 1962.

În 1963 este încadrat cercetător științific la Institutul de Arheologie din București, unde a activat fără întrerupere până la sfârșitul vieții sale și unde s-a desăvârșit profesional, remarcându-se ca unul dintre cei mai valoroși arheologi și istorici ai generației sale.

Devenit cercetător științific principal ca urmare a acumulării unei bogate experiențe și a temeinicilor sale contribuții științifice, Radu Popa a fost numit ulterior director adjunct al Institutului de Arheologie din București, funcționând în această calitate între anii 1976-1981, timp în care, ca și până atunci, s-a implicat plener în organizarea activității acestei prestigioase instituții prin inițiative benefice de revigorare a cercetării arheologice în general și de salvare a siturilor arheologice sau a monumentelor istorice. În legătură cu aceste inițiative este important de evidențiat și faptul că Radu Popa a fost unul dintre puținii specialiști români care, cu demnitate și curaj, a luat hotărât atitudine față de acțiunile oficialităților vechiului regim comunist de a demola unele din valoroasele monumente și edificii istorice, câștigând astfel un binemeritat respect din partea majorității cercetătorilor din țară și de peste hotare.

În decursul activității sale științifice, pe lângă numeroase și interesante aspecte de istorie a artei și arhitecturii medievale, Radu Popa a abordat cu prioritate o serie de probleme referitoare la perioada medievală timpurie, concentrându-și cercetările în special în Transilvania unde, așa cum am amintit, a investigat obiective de o deosebită importanță pentru cunoașterea secolelor XI-XIV. O primă parte a rezultatelor obținute prin cercetările întreprinse a fost valorificată în monografia *Șantierul Cuhea. Un centru voievodal din secolul al XIV-lea*, apărută, în colaborare, în 1966.

De asemenea, pe baza importantelor rezultate reieșite din ample investigații arheologice întreprinse până atunci și a unei analize critice a izvoarelor scrise medievale, elaborează și își susține în 1968 la Universitatea din București teza de doctorat intitulată *Țara Maramureșului în veacul al XIV-lea*, publicată ulterior în 1970 și încununată cu premiul „Nicolae Bălcescu” al Academiei Române. În 1969 publică, în colaborare, monografia *Cnezatul Mării. Studii documentare și de teren în Maramureșul istoric*, iar câțiva ani mai târziu lucrarea *Măririi de civilizație medievală românească. O casă a domniei și o sobă monumentală de la Suceava în vremea lui Ștefan cel Mare*, București, 1979, în colaborare.

Paralel cu publicarea acestor monografii și sinteze, Radu Popa elaborează și publică în revistele de specialitate din țară și de peste hotare peste 150 de studii, articole, note și recenzii, contribuind esențial la clarificarea unor importante aspecte din domeniul arheologiei, istoriei, toponimiei, istoriei artei și arhitecturii medievale românești, puțin sau deloc cunoscute sau cercetate până la el.

În decursul anilor Radu Popa a întreprins cu excelente rezultate ample cercetări arheologice sistematice în numeroase și importante obiective din perioada secolelor X-XV, cum ar fi de exemplu, cele de la Suceava, Păciul lui Soare, Cuhea, Sărășău, Giulești, Hațeg, Voievozi, Streisângeorgiu, Sănnicolaul de Beiuș, Densuș, Sarmizegetusa sau Ostrovul Mare și intenționa să investigheze și altele, în special în regiunile Banatului și Olteniei, pentru a obține noi și revelatoare informații menite să contribuie la o și mai deplină înțelegere a începutului evului mediu românesc.

Valorificarea unora din importante rezultate ale investigațiilor sale este încununată de editarea ultimei sale sinteze *La începuturile evului mediu românesc. Țara Hațegului*, București, 1988, care, ca și celelalte lucrări ale sale, a adus o nouă și temeinică contribuție la mai buna cunoaștere a evoluției societății românești medievale din perioada secolelor X-XIV.

Desfășurând cu o înaltă competență, timp de câteva decenii, o deosebit de bogată activitate de teren, prin inițierea și efectuarea unor ample săpături arheologice în obiective de mare interes științific, completate cu o temeinică analiză a izvoarelor scrise medievale, prin abordarea unei largi și actuale problematice referitoare mai ales la perioada secolelor X-XIV, prin punctele noi de vedere și concluziile argumentate exprimate constant în lucrările sale, Radu Popa și-a înscris definitiv numele printre cei mai de seamă arheologi și istorici ai evului mediu românesc.

Pe deplin conștient de importanța misiunii care îi revenea ca cercetător al trecutului istoric, animat de dorința de a repunc pe făgașul normal cercetarea arheologică grav prejudiciată prin unele năsurii aberante ale vechiului regim, Radu Popa a inițiat după revoluția din Decembrie, reorganizarea activității de restaurare a monumentelor istorice, contribuind la înființarea Comisiei Naționale Monumentelor istorice și siturilor arheologice, fiind ales în 1990 vicepreședinte al acesteia. În același an a reînființat Comitetul Național Român ICOMOS, devenindu-i președinte. În anul 1991 a fost desemnat președinte al Comisiei româno-maghiare pentru monumentele istorice, fiind concomitent ales și ca membru al Comisiei Arheologice a Consiliului Europei. De asemenea, a fost ales și vicepreședinte al Comisiei Naționale Arheologice a Academiei Române. Pentru meritele sale deosebite în reorganizarea cercetării monumentelor istorice și activitatea sa în domeniul arheologiei medievale, în general, în 1993, cu puțină vreme înainte de neașteptata sa dispariție, i s-a acordat Premiul ICOMOS pentru Europa de Est.

Înzestrat cu o vie inteligență, dinamism, spirit de observație, meticulozitate, tenacitate și pasiune pentru cercetarea trecutului istoric, Radu Popa a atras de-a lungul vremii în jurul său și o pleiadă de tineri cercetători, pe care i-a îndrumat și format, fie prin cooptarea lor în colectivele de șantiere arheologice, fie prin conducerea de doctorate sau prelegeri ținute la Universitate, contribuind la sporirea prestigiului școlii românești de arheologie medievală.

Dispariția atât de neașteptată a distinsului cercetător Radu Popa a însemnat pentru toți cei ce l-au cunoscut și apreciat pentru contribuțiile sale valoroase, nu numai pierderea unui remarcabil specialist, ce nu va putea fi ușor uitată și suplinită în istoriografia românească, ci și despărțirea pentru totdeauna de unul dintre cei mai buni colegi și prieteni apropiați, care a fost multora dintre noi un prețios și fidel colaborator, un om cu alese însușiri morale și intelectuale, exemplu de competență și pasiune pentru nobila profesiune căreia i-a închinat, cu demnitate, întrecaga sa viață.

DAN GH. TEODOR